

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ІСАЄВ ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 35.08
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ІНСТИТУТУ
ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

В. М. ІСАЄВ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
СИМОНЕНКО Леся Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2023

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління за результатами попереднього захисту: ІСАЄВА Володимира Миколайовича допущено до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» грудня 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____
(підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я та прізвище)

«_____» _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти ІСАЄВ Володимир Миколайович
(прізвище ,ім'я, по батькові)

захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____
(підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

ІСАЄВ В. М. Роль професійного волонтерства як інституту громадського суспільства в публічному управлінні в умовах воєнного часу. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Поліський національний університет. Житомир, 2023 р.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає у визначенні сучасного значення діяльності волонтерів в період воєнного стану, значенням діяльності волонтерів в підтримку української армії так і необхідністю формування професійного волонтеріату в Україні, а також усвідомленням, що волонтерство – потужний соціально-суспільний рух. Оскільки Україна знаходиться на шляху розбудови громадянського суспільства, то ці процеси неможливі без належного громадського корегування та контролю, який, в тому числі, проводять суб'єкти публічного управління (громадські організації та волонтерські рухи). А волонтеріат має вагу в суспільстві і в державних колах лише тоді, коли він є професійним.

Мета і завдання дослідження полягає в обґрунтуванні етапів розвитку волонтерського руху в Україні від найдавніших часів до сьогодення та напрямів його публічного управління в умовах воєнного часу.

Об'єктом дослідження є процес розвитку професійного волонтерства як явища.

Предметом дослідження є теоретичні, історичні та практичні засади розвитку професійного волонтерського руху в контексті активізації участі громадян в діяльності інститутів громадянського суспільства.

Методи дослідження ґрунтуються на принципах науковості, історизму і об'єктивності; наявний діалектичний метод при розгляданні політичних процесів і пов'язаних з ними явищ соціального характеру. При написанні дослідження були використані загальнонаукові та спеціально-історичні методи. Зокрема конкретно – пошуковий (систематизація джерел з проблеми та історіографічний аналіз), критичний метод (виокремлення з маси різноманітної інформації достовірних конкретно – історичних фактів), метод порівняння (порівняння різних етапів розвитку волонтерства України і світу та волонтерство на Україні), метод усної історії (дослідження діяльності інститутів громадського суспільства), хронологічний (етапи розвитку волонтерства).

Ключові слова: професійне волонтерство, публічне управління, громадське суспільство, громадські рухи, публічні інституції, патріотизм, військовий час.

ANNOTATION

ISAIEV V. The role of professional volunteering as an institution of public society in public administration in wartime conditions. Qualification work for the Master's degree, specialty 281 «Public management and administration». – Polissia National University. Zhytomyr, 2023.

The relevance of the subject of the qualification work lies in the determined modern significance of volunteer activities during the martial law period, the importance of volunteer activities in support of the Ukrainian army, and the need for the formation of professional volunteering in Ukraine, as well as the awareness that volunteering is a powerful social movement.

Since Ukraine is on the way to building a civil society, these processes are impossible without proper public correction and control, which, among other things, is carried out by subjects of public administration (public organizations and volunteer movements). And volunteerism has weight in society and in government circles only when it is professional.

The purpose and task of the study is to substantiate the stages of the development of the volunteer movement in Ukraine from the earliest times to the present day and the directions of its public management in wartime conditions.

The object of research is the process of development of professional volunteering as a phenomenon.

The subject of the study is the theoretical, historical and practical foundations of the development of the professional volunteer movement in the context of the intensification of citizen participation in the activities of civil society institutions.

Research methods are based on the principles of scientificity, historicism and objectivity; there is a dialectical method when considering political processes and related social phenomena. When writing the research, general scientific and special – historical methods were used. In particular, specifically – search (systematization of sources on the problem and historiographical analysis), critical method (separation of reliable concrete historical facts from the mass of diverse information), comparison method (comparison of different stages of development of volunteering in Ukraine and the world and volunteering in Ukraine), oral history method (research on the activities of civil society institutions), chronological (stages of the development of volunteering).

Keywords: professional volunteering, public administration, civil society, social movements, public institutions, patriotism, wartime.

ЗМІСТ

ВСТУП		6
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСТВА	10
	1.1. Визначення поняття «Професійне волонтерство»	10
	1.2. Сутність волонтерства як форми взаємодії влади та громадянського суспільства	11
	1.3. Особливості професійного волонтерства в умовах воєнного стану	17
	Висновки до розділу	18
РОЗДІЛ 2.	РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО ВОЛОНТЕРСТВА В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	19
	2.1. Поняття та сутність публічного управління	19
	2.2. Взаємозв'язок між волонтерством та публічним управлінням	21
	2.3. Позитивні ефекти професійного волонтерства для публічного управління	23
	Висновки до розділу	24
РОЗДІЛ 3.	ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВОЛОНТЕРСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	26
	3.1. Вплив воєнного конфлікту на організацію та функціонування професійного волонтерства	27
	3.2. Роль професійних волонтерів в різних сферах публічного управління під час воєнного стану	28
	Висновки до розділу	28
РОЗДІЛ 4.	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ВОЛОНТЕРСТВА В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	30
	4.1. Аналіз проблем, з якими стикається професійне волонтерство в умовах воєнного часу	30
	4.2. Запропонування рекомендацій щодо підвищення ефективності професійного волонтерства в умовах воєнного часу	31
	Висновки до розділу	32
	ВИСНОВКИ	33
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
	ДОДАТКИ	38

ВСТУП

Актуальність даної теми визначається не лише сучасною діяльністю волонтерів для громадянського суспільства, а й підтримкою української армії внаслідок збройної агресії росії на територію України, необхідністю формувати професійний рівень волонтеріату в Україні так і усвідомленням, що волонтерство - потужний суспільно - соціальний рух.

Волонтерство – це фундамент громадянського суспільства. Так як Україна знаходиться на шляху розбудови громадянського суспільства, то ці процеси неможливі без ефективного громадського контролю, який, провадять інститути громадянського суспільства та волонтерські фонди, рухи, організації.

Волонтеріат дає особі унікальну можливість зростати не лише морально, а й професійно. Завдяки участі в суспільному житті волонтери підсвідомо доєднуються до суспільно-політичних процесів, особистість засвоює важливі для суспільства цінності, набуває необхідного досвіду, формуються важливі якості. Добровільна праця давно відома як основа економії.

За місяці повномасштабного вторгнення росії на територію України, влада дещо збагнула колосальну роль волонтерства у суспільному житті країни, про що свідчать зокрема низка поправок до Закону «Про волонтерську діяльність» №2494-ІХ від 29 липня 2022, №2519-ІХ від 15 серпня 2022, №2834-ІХ від 13 грудня 2022, №2849-ІХ від 13 грудня 2022 р. та внесення змін ЗУ «Про волонтерську діяльність» [2], які передбачаються відшкодування втрат, понесені волонтерами та укладання волонтерських договорів, що призводить законодавство до того, що найближчим роком Україна офіційно закріпить поняття «професійне волонтерство», але цього замало. Уряди розвинутих держав Європейського Союзу та світу всіляко сприяють розвитку волонтерства і при прийнятті державного бюджету включають значні кошти на розвиток діяльності волонтерських асоціацій.

Об'єктом дослідження є процес розвитку волонтерства як явища взагалі та становлення волонтерського руху в Україні та світі.

Предметом дослідження є теорія, історичні та практичні засади розвитку професійного, ефективного волонтерського руху в контексті участі громадян України в діяльності інститутів громадянського суспільства.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні етапів розвитку волонтерського руху в Україні від найдавніших часів до сьогодення та напрямів його публічного управління.

Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

- визначити підходи до поняття професійного ефективного волонтерства;
- дослідити історію та етапи становлення волонтерського руху в світі;
- виокремити особливості волонтерства в мовах воєнного часу;
- розкрити критерії взаємозв'язку волонтерства та публічного управління;
- виокремити основні етапи розвитку волонтерства в Україні;
- розглянути перспективи розвитку волонтерства в Україні;
- дослідити вплив воєнного конфлікту на організацію та функціонування професійного волонтерства;
- проаналізувати проблеми, з якими стикається професійне волонтерство в умовах воєнного часу;
- запропонувати напрями активізації участі громадян у діяльності волонтерських організацій та запропонувати рішення проблем професійного волонтерства в воєнний час.

Методи дослідження. Методи ґрунтуються на принципах науковості, історизму і об'єктивності; наявний діалектичний метод при розгляданні політичних процесів і пов'язаних з ними явищ соціального характеру. При написанні роботи були використані спеціально - історичні та загальнонаукові методи. Зокрема конкретно - пошуковий (систематизація джерел з проблеми та історіографічний аналіз), критичний метод (виокремлення з маси різнотипної інформації достовірних конкретно - історичних фактів), метод порівняння (порівняння різних етапів розвитку волонтерства України і світу та волонтерство на Україні), метод усної історії (дослідження діяльності

інститутів громадянського суспільства), хронологічний (етапи розвитку волонтерства).

Наукова новизна роботи: вперше упорядковано та систематизовано матеріал про становлення волонтерства в Україні та аргументовано історичний етап його виокремлення в певне явище. На підставі матеріалів Державного архіву Житомирської області, вітчизняної літератури, друкованих періодичних видань, Інтернет - ресурсу доведено, що саме війна обумовила появу такого суспільного явища як волонтерство. Під час війн спостерігається найбільший сплеск волонтерської діяльності.

Результати кваліфікаційної роботи доповідались на науково-практичних конференціях в Поліському національному університеті, ЖДУ ім. Івана Франка, що знайшло відображення в наукових публікаціях, освітянській річній конференції (Новогуйвинське, серпень 2023 р.), Науково-практична конференція з теми «Герої нашого часу: наші співвітчизники – воїни АТО/ООС» (с.Сінгури, вересень 2023р.). Частина матеріалів представлена на засіданні історико - краєзнавчого гуртка «Патріот» Озерненського ліцею та під час проведення тематично – презентаційного тижня історії з теми «Національно - патріотичне виховання молоді» (сміт Озерне, вересень 2023 р.). Друк частини матеріалів у збірнику наукових праць «Україніка молода» (Випуск 5, 192 с.). Частина матеріалів була представлена на гуртку Центру Позашкілля НСР (жовтень 2023 р.), презентація роботи на виховних годинах 8-11 класів в Троянівському, Новогуйвинському, Озерненському та Сінгурівському ліцеях (с. Троянів, смт Новогуйвинське, смт Озерне, с. Сінгурі, листопад 2023 р.). Частина матеріалів представлена в обласній науковій бібліотеці ім. О. Ольжича (Житомир, 2023 р.).

Історіографія та джерельна база дослідження: Історіографічні дослідження, в яких висвітлюються етапи становлення та розвитку волонтерства в Україні, дають можливість дослідити цей процес хоча їх вивчення розпочалося недавно.

Історичні джерела, які були використані при написанні роботи, можна поділити на три групи:

- 1) документи Державного архіву Житомирської області;
- 2) інтерв'ю членів інститутів громадянського суспільства;
- 3) сучасні публікації науковців;
- 4) публіцистика, преса;
- 5) законодавчі акти.

Окремі аспекти діяльності волонтерів розкриті в працях науковців. Значний досвід волонтерства представлений у роботах зарубіжних авторів, зокрема Б. Левайн, Р. Лінча, М. Мерріл, К. Навартнам Р. Кроу та ін. Вітчизняні дослідники І. Зверева, Г. Лактіонова, Ю. Поліщук, С. Савченко, С. Харченко піднімали проблему діяльності волонтерів, висловлювали своє бачення на роль та значення цього суспільного явища.

У статтях газети «Голос Волині» за 1941-1943 рр. та в праці В. Шайкан «Повсякдення українців у роки німецької окупації 1941-1944 рр.» досліджено соціальний захист населення в Україні періоду німецької окупації.

Робоча гіпотеза: поштовхом для виникнення волонтерства, як явища, є несприятливі умови війн, криз, що потребує нової моделі публічної взаємодії влади та громадянського суспільства, активізації молоді як рушійної сили суспільного розвитку.

Обсяг і структура. Кваліфікаційну роботу викладено на 37 сторінках. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСТВА

1.1. Визначення поняття «Професійне волонтерство»

Термін «волонтер» почали використовувати наприкінці 18 ст. у Парижі. У 1792 р. під час Французької революції було розформовано королівське військо, але до кордонів Франції підійшли ворожі сили, тоді країні надтерміново знадобився збройний захист, і тоді абсолютно всі селяни, робочі та ремісники почали записуватися до національної гвардії. Їх називали волонтерами.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови термін «волонтер» позначається, як той, хто став на військову службу за власним бажанням, доброволець [1, с. 156].

В Законі України «Про волонтерський рух» визначено, що волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну неприбуткову та умотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер [2]. Термін «Волонтер» (від лат. «voluntarius» – воля, бажання, від англ. «voluntary» – добровільний, доброволець,) – це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим. Юлія Ковбасюк, волонтерка «УКРОПського борщику», вважає, що волонтер – це людина, яка отримує задоволення від допомоги іншим.

У великому словнику сучасної української мови волонтерство тлумачиться, як участь добровольців – іноземних громадян у воєнних діях на боці жертв агресії або народу, що веде збройну боротьбу за свободу і незалежність проти іноземного гноблення [1, с.156].

Згідно із Законом України «Про волонтерський рух» волонтерська діяльність – це добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги [2].

Явище «професійне волонтерство» необхідно розуміти, як факт надання безоплатних послуг фахівцем на професійному рівні, але з отриманням відшкодування за свою роботу.

Отже, існує безліч визначень волонтерства та багато думок щодо того, хто такий волонтер. На сьогодні найбільш прийнятним вважається те, що наводиться в Законі України.

1.2. Сутність волонтерства як форми взаємодії влади та громадянського суспільства

У Західному світі роком виникнення волонтерства, як суспільного руху, вважається 1859 р., коли Жан Анрі Дюнан, швейцарський підприємець і громадський діяч, вражений масштабами кровопролиття та стражданнями людей внаслідок битви при Сольферіно, під впливом починань М.І. Пирогова, запропонував ідею створення Червоного Хреста – організації, яка працювала б на добровільних засадах і надавала першу медичну допомогу пораненим та полоненим бійцям [3].

Після Першої світової, у Франції, було реалізовано перший наймасштабніший волонтерський проєкт за участі французької та німецької молоді, в рамках якого волонтери відновлювали зруйновані ферми в районі місць найважчих боїв між військами, не отримуючи кошти за свою працю. При цьому зацікавлена сторона забезпечувала добровольців усім необхідним, цей принцип зберігся і до нині. Саме з цього починає свою діяльність найстаріша Міжнародна громадська служба, яку заснував П'єр Сересоль у 1920 р., як течію гуманітарного руху. Саме тоді засновано Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО [4; 5].

Ми дійшли висновку, що внаслідок війни з антифранцузькою коаліцією з'явився власне термін «волонтер», а Австро-італо-французька війна 1859 р. зумовила появу волонтерства.

Волонтерство здавна було притаманне й українському народу. На жаль, історію волонтерського руху в Україні досить важко простежити, оскільки формальне систематизування дослідженої теми та її вивчення розпочалося порівняно недавно з початком повномасштабного вторгнення росії на Україну. Людей, що займалися суспільною працею називали громадськими діячами, альтруїстами, благодійниками, добродійцями, тощо. У словнику сучасної української мови поданий ряд слів – синонімів, які мають однакове тлумачення: «надавати допомогу, сприяти кому-небудь у чомусь» [1, с. 54; 230]. Доказом можуть бути слова дослідниці історії Галичини Адріани Огорчак: «українці завжди опікувалися старими та немічними, вдовами, сиротами. Сильний допомагав слабшому. Великі справи робили разом. Чуйність, ніжність у взаєминах між людьми викликали захоплення у мандрівників, які приходили до нас із далеких країн» [7].

З прийняттям християнства князі формують традиції добродійності, яка була тісно пов'язана з державною допомогою релігійного змісту. З метою розвитку благодійництва, Князь Володимир видав у 996 р. Устав, у якому змушував духовенство та церкву надавати допомогу лікарням, притулкам, встановив виділяти на благодійництво «десятину». Його приклад наслідували й інші князі та духовенство.

З 16 ст. беруть свій початок церковні братства, діяльність яких була дуже різноманітна, однак, благодійність була одним з головних їх завдань. Особливо братства опікувалися бідними, немічними, вдовами, сиротами, ув'язненими. Багато братств мали власні шпиталі для тих, хто не мав можливості самостійно жити з праці своїх рук. Так, у передмісті Львова при православних церквах у XIV ст. було відкрито чотири таких заклади.

Для розвитку благодійності багато зробили українські князі Острозькі, Вишнівецькі, гетьмани – П.Сагайдачний, І.Мазепа, Б.Хмельницький. Більшість з них були вихідцями із середніх класів, а тому добре знали проблеми низів і при необхідності намагалися допомогти їм [8,с.24]. У XVIII ст. на берегах річки

Самари в Подніпров'ї і в Трахтемирівці під Каневом були шпиталі для поранених і старих воїнів-запорожців [9].

Значним етапом становлення волонтерства була Кримська війна 1853-1956 рр. У 1854 р. княгиня О.П. Романова заснувала Хрестовоздвиженську общину сестер милосердя, призначену для надання допомоги хворим і пораненим під час війни. Кілька загонів сестер милосердя працювали під управлінням відомого хірурга М.І. Пирогова. У цей час він писав дружині: «... подумай ... ми живемо на землі не для себе тільки...» [10]. А пізніше в одному з листів Є.М. Бакуніній він зауважив, що хворих і поранених «ми не ділили на своїх і чужих» [10]. Тож не випадково А. Дюнан згодом зазначав, що думка про створення Товариства Червоного Хреста виникла в нього під впливом починань М.І. Пирогова [10].

Кін. ХІХ – поч. ХХ ст. називають «золотою добою» українського меценатства. Внаслідок соціально-економічних перетворень, викликаних відміною кріпацтва, розвитком підприємництва та ринкових відносин відбувається активізація суспільно-культурної діяльності. Розширилось і поле діяльності меценатів. Відомі родини Яхненків, Терещенків, Харитоненків, Семиренків робили замовлення художникам, оплачували їх закордонні творчі поїздки, купляли твори мистецтва з виставок, засновували власні галереї, залучали до співпраці діячів культури та мистецтва [9].

Однією з найбільших благодійних організацій України є Червоний Хрест України (далі – ЧХУ) заснований в 1918 р. До цього часу українці надавали військово-медичну допомогу у складі Російського Червоного Хреста. Українська Народна Республіка, яка постала внаслідок Української революції 1917-1922 рр., зіткнулася з низкою проблем однак одна з найгостріших виявилось гіркий стан охорони здоров'я. Відбувся з'їзд Товариства, його організаторами та членами Центрального Комітету ЧХУ були лікарі Є. Лукасевич і Б. Матюшенко. Низку осередків ЧХУ засновано й в інших регіонах України.

Першими завданнями товариства була допомога біженцям та військовополоненим, турбота про інвалідів і дітей-сиріт, боротьба з голодом та епідеміями, організація лазаретів, госпіталів і харчувальних пунктів. Одним із найважливіших завдань була визначена реєвакуація військовополонених усіх армій, що воювали в Україні [9].

Захопивши владу в Україні, більшовики ліквідували ЧХУ як організацію. ЧХУ включили до загальної радянської системи товариств ЧХ, де його перетворили на філіал «Радянського Червоного Хреста» повністю підпорядкувавши партійним органам. Наскільки ЧХ УРСР був залежним видно з того, що в роки Голодомору 1932-1933 рр. Москва заборонила ЧХ УРСР приймати закордонну допомогу для голодуючих [11].

Діяльність незалежного ЧХУ відновлено в роки Другої світової війни в таких містах, як Києві, Львові, Рівному, Полтаві та Житомирі. В 1941 році у Львові розпочав свою діяльність Червоний Хрест України, як організація для опіки й піклування над полоненими, хворими і усіма, хто потребує, головою якого став Л. Курчаба.

В незалежній Україні Товариство ЧХУ визнане Міжнародним Комітетом Червоного Хреста 29 вересня 1993 р. і рішенням ІХ сесії Генеральної Асамблеї Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, яка відбулася у жовтні 1993 р. у Лондоні [12].

Окупувавши Україну німецька адміністрація створила органи місцевого управління, що склалися з українських обласних управ, окружних комісаріатів, міських комітетів самопомоги (далі – МКС), а також міських, районних, сільських управ. До них йшли працювати свідомі українці, які бажали полегшити життя співвітчизників в роки окупації. На жаль, українські управи працювали під наглядом окупантів, тому це примушувало їх до лояльності. Однак, як зазначає В. Шайкан у своїй праці «Повсякдення українців у роки німецької окупації 1941 – 1944»: «Основна діяльність управ концентрувалася не на виконанні ідеологічних вимог німців, а на створенні цивільному населенню бодай елементарних умов для виживання» [13, с. 32].

Окупація України призвела до соціальної кризи, яка проявилася у зростанні цін, нестачі необхідних товарів вжитку, поширенні сирітства, жебрацтва, поставила на межу виживання такі соціально незахищені категорії населення, як інваліди, пенсіонери, обумовила появу такої категорії населення, як військовополонені.

У Києві, Харкові ситуація настільки загострилася, що навіть німці вдавалися до соціальних дій. Так, у жовтні 1941 р. окупаційна влада оголосила, що всі кияни щоденно будуть отримувати по 200 г хліба. У таких складних умовах на допомогу ї прийшли місцеві українські управи [13, с. 36].

Виявлена джерельна база дозволяє стверджувати про широку соціальну підтримку місцевого населення Житомирським обласним управлінням на чолі з О.Яценюком [14;15;23]. Насамперед управи намагалися відкривати підприємства, створюючи робочі місця і таким чином давати населенню засоби для існування. Рівненська управа так забезпечила роботою 82% всього населення, а дніпровська – відкрила 26 підприємств [13, с. 41].

Під опікою управ перебували дитбудинки, будинки престарілих, будинки для психічно хворих людей, будинки грудної дитини. Так у газеті «Голос Волині» за 16 жовтня 1941 р. є розпорядження О. Яценюка: «З метою покращення забезпечення сирітських будинків Житомирської області на зимовий період приміщеннями, опаленням, харчуванням, взуттям та одягом... наказую організувати в м.Житомирі по Стильніківській вулиці №12 і на хуторі Затишок сирітський будинок на 500 душ, підпорядкувавши його безпосередньо обласному управлінню» [15; 17; 18; 24]. У Волинській області 16 працівників «Будинку немовлят №2» отримували платню від окружної управи. Як свідчить розрахункова відомість за серпень 1941 р., співробітникам цього закладу було сплачено 2735 крб [13, с. 44].

Найбільшого розмаху допомога досягла завдяки створенню з ініціативи управ та з дозволу німецької адміністрації МКС, які були громадськими організаціями й існували за рахунок добровільних членських внесків [22]. 17 жовтня 1941 р. Житомирське обласне управління прийняло постанову, яка

передбачала створення з 1 жовтня 1941 р. спеціального фонду [14]. У Дніпровському МКС на листопад 1942 р. загальна кількість членів становила 21 тис. 850 чол. Деякі працювали заради допомоги нужденним особливо самовіддано. Однією з таких була Маруся Піскун – студентка Дніпропетровського університету, яка 22 травня 1943 р. звернулася до голови МКС із заявою: «... у мене досить вільного часу, який я можу, а до того й маю велике бажання працювати на громадській роботі...» [13, с. 52].

Війна призвела до погіршення епідеміологічної ситуації й медичного обслуговування. Окупаційна влада не налагодила повноцінне медичне обслуговування, але й не перешкоджала в цьому українським органам. За таких обставин, для надання медичної допомоги військовополоненим та бідному населенню на початку листопада 1941 р. на нараді Житомирського обласного управління було прийнято рішення про створення обласної організації УЧХ. Керівником Житомирської обласної організації став голова облуправління О.Яценюк [19; 20]. Малозабезпеченим Житомира медична допомога надавалася у міській поліклініці завдяки позиції лікаря та директора закладу М. Лозицького: «Обслуговування пацієнтів платне, але інваліди, престарілі, військовополонені... лікуються безкоштовно» [21].

Характерною рисою комітетів самопомоги була активна діяльність у справах військовополонених. Так «Український допоміжний комітет» Камінь – Каширська активно переймався звільнення з німецьких концтаборів червоноармійців, які походили з їх населеного пункту [13, с. 49].

Однак, саме діяльність українських ОМС, МКС, ЧХУ не допустила в Україні гуманітарної катастрофи.

1.3. Особливості професійного волонтерства в умовах воєнного стану

З набуттям Україною незалежності розпочинається новий етап у становленні волонтерства. Не дивлячись на багатовікову благодійницьку традицію українського народу та міжнародні програми цей процес відбувався досить повільно. Дещо активізувався напередодні та під час проведення Євро – 2012.

Під час збройної агресії в наслідок повномасштабного вторгнення росії на територію України відстежується абсолютно інший рівень волонтерства, який максимально наближений до професійного, вперше за історію України, як держави.

Тепер можна стверджувати, що існує декілька факторів, які уможливають запровадження волонтерства рівня європейських країн, та навіть краще, в суспільне життя України – це: міцні традиції благодійництва; наявність користувачів соціальних послуг та поля для волонтерської діяльності; наявність потенційних волонтерів.

В Україні розвиток волонтерського професійного руху тепер постає не як створення позитивного іміджу країни та запровадження інститутів громадянського суспільства з метою створення сприятливих умов для розвитку, а як необхідність вижити, та тримати на плаву усю систему життєдіяльності країни та нації. Це знову ж таки підтверджує наведений вище факт, що волонтерство як явище, виникло під час війни й розвивається виключно під час війн, але базується на ґрунтовній теоретичній та законодавчій базі.

Згідно інформації Мінюсту, організації, що залучають до своєї діяльності волонтерів для впровадження волонтерської діяльності на території України станом на грудень 2020 року (довоєнний період), в Україні офіційно нараховувалось 549 таких організацій та установ, що говорить про масовість такого руху, але за часи повномасштабного вторгнення цей показник збільшився до 6 367 офіційно зареєстрованих організацій. Найбільш

актуальними та масовими є напрямки діяльності благодійної допомоги хворим, просвітницька діяльність екологічно-соціального напрямку та проведення фестивалів, концертів, молодіжних масових зібрань, форумів із залученням саме волонтерського рушійного складу для допомоги й зібрання всього необхідного для Збройних Сил України [25].

Висновки до розділу

У даному розділі були розглянуті ключові теоретичні аспекти волонтерства, що визначають його сутність та значення у сучасному суспільстві. Здійснено аналіз різних підходів до визначення поняття «волонтерство» та виокремлено його основні риси, які полягають у добровільності, безоплатності та соціальній спрямованості.

Також було висвітлено історичний розвиток волонтерства, починаючи від перших організованих форм до сучасних волонтерських рухів. Важливим виявилось розкриття ролі волонтерства в різних сферах, таких як соціальна допомога, охорона здоров'я, екологія, культура тощо.

Досліджено теоретичні підстави для формування волонтерської діяльності, зокрема звернення до соціальної відповідальності, самореалізації та громадянської активності. Виявлено, що волонтерство є важливим чинником розвитку громадянського суспільства та сприяє формуванню позитивного соціального впливу.

Отже, аналіз теоретичних аспектів волонтерства надає загальне уявлення про його природу та роль у вирішенні соціальних, культурних і екологічних завдань. Ці знання становлять основу для подальшого розгляду практичних аспектів волонтерської діяльності у наступних розділах роботи.

РОЗДІЛ 2.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО ВОЛОНТЕРСТВА В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

2.1. Поняття та сутність публічного управління

Основною особливістю функціонування волонтерських організацій вбачаю у тому, що волонтеріат дає особі унікальну можливість зростати не лише морально, а й професійно.

Все це можливо завдяки добровільній й систематичній роботі й допомозі державним установам у реалізації соціальної політики.

Загалом волонтерами може виконуватися будь-яка робота, будь-які функції та задачі, адже волонтерська робота може бути спрямована за професійною підготовкою, до прикладу бути професійним дизайнером та на волонтерській основі надавати дизайнерські послуги на якомусь молодіжному форумі. Не обов'язково бути соціальним працівником, щоб піклуватися про оточуючих, волонтером може бути і вчитель, програміст, хореограф, політик або навіть керівник. Головне, щоб робота волонтерів була організована ефективно і велася професійно. Адже волонтерство має вагу в суспільстві лише тоді, коли воно є професійним [15].

Волонтери в громадських організаціях можуть виконувати функції, що не відносяться до таких, що постійно оплачуються, а саме: генерувати нові ідеї в організацію; комунікувати з великою кількістю людей, допомогти з фінансової точки зору, допомогти зі збором тих самих коштів, створювати й поширювати в маси суспільну думку про організацію; залучати нових людей в організацію.

Волонтери, що витрачають свій час, свої зусилля на організацію, бажають бути її частиною, вони жадають мати право голосу і впливати на рішення організації. Натомість організація може давати своїм волонтерам нові знання, навички, вміння, нові знайомства, генерування корисних потрібних ідей, налагодити комунікацію з органами державної влади та органами місцевого

самоврядування, з корпоративно-відповідальним бізнесом. Тим самим дають можливість зростати не лише морально, а й фізично, творчо і професійно, набираючи певні практичні навички й утворюючи комунікабельні зв'язки.

Найпоширенішими видами волонтерської роботи при центрах соціальної служби є попередження та подолання негативних явищ у молодіжному середовищі:

- робота з молоддю, схильною до асоціальної поведінки;
- профілактика та подолання вживання алкогольних напоїв, запобігання тютюнопалінню, вживанню наркотичних речовин;
- профілактика хвороб, що передаються статевим шляхом та ВІЛ/СНІДу;
- підтримка дітей та підлітків, що постраждали від морального, фізичного, сексуального насильства;
- підтримка дітей та молоді, що перебувають у кризовому стані;
- соціальна робота з безхатченками [8].

У цьому напрямку волонтерами таких центрів проводяться різноманітні бесіди, лекції, дебати на різну тематику, організуються вечори, концерти, форуми, де пропагується тема здорового способу життя, роздача інформативних листівок, буклетів. Тут застосовуються як групові форми роботи, так і індивідуальні.

Не менш важливими напрямками волонтерських центрів є робота з підтримки дітей-сирот, дітей, позбавлених батьківського піклування, соціальна допомога самотнім матерям, неповним сім'ям, багатодітним сім'ям, геріатричним центрам.

Отже, волонтери долучаються до основних сфер соціальної роботи, таких як профілактика, обслуговування, адаптація та патронаж. При цьому вони обирають завдання за принципом добровільного вибору, особистих уподобань та врахування наявних навичок, необхідних для виконання конкретної діяльності. У сучасній Україні волонтерство стає все більш поширеним явищем. Приклади безкорисливої допомоги охоплюють екологічні та соціальні

сфери. Волонтерський рух також поступово розширюється на економічну сферу.

2.2. Взаємозв'язок між волонтерством та публічним управлінням

На XVI Всесвітній конференції волонтерів у 2001 р. в Амстердамі (Нідерланди) була прийнята Загальна декларація про волонтерську діяльність. В Декларації визначено такі принципи діяльності волонтерів:

- волонтери визнають право на об'єднання за всіма: чоловіками, жінками та дітьми, незалежно від їхньої расової приналежності, віросповідання, фізичних особливостей, соціального та матеріального становища;
- поважають гідність і культуру всіх людей;
- надають допомогу, безкоштовні послуги особисто або організовано в дусі партнерства і братерства;
- визнають рівну важливість особистих і колективних потреб, сприяють їх колективному забезпеченню;
- ставлять перед собою мету перетворити волонтерство на елемент особистого процвітання, набуття нових знань і навичок, удосконалення здібностей, стимулюючи для цього ініціативу і творчість людей, надаючи кожному можливість бути творцем, а не користувачем, спостерігачем;
- стимулюють почуття відповідальності, заохочують сімейну, колективну і міжнародну солідарність [6].

В період Радянського Союзу благо держави ставилось вище блага окремої людини, поняття доброволець мало яскраво виражене ідейно – патріотичне забарвлення: так називалася людина, яка добровільно визивалася служити інтересам не окремих громадян, а партії, комуністичній ідеї, соціалістичній державі. Від радянського громадянина вимагали суспільного навантаження, яке здійснювалося у формах шефства над дітьми, школами, ветеранами,

наставництва над важковиховуваними, участі в суботниках, членстві у тимурівських загонах, добровільних народних дружинах [4].

З 1992 р. в державі починає розвиватися мережа соціальних служб для молоді. Через відсутність професійних кадрів виникає необхідність у залученні активних добровольців до соціальної роботи, що і спричинило активний розвиток волонтерського руху.

Після виникнення волонтерства поряд з державними організаціями починають створюватися громадські організації, метою діяльності яких є об'єднання та координація зусиль у справі сприяння розвитку волонтерства в Україні. Однією з перших таких організацій був Всеукраїнський громадський центр «Волонтер», заснований на початку 1995 р. [26].

У травні 1998 р. Україна розпочала реалізацію регіональної програми «Ініціативи по роботі на добровільних засадах». Ідея програми належить Нью – Йоркському Інституту Відкритого Суспільства і впроваджується вона через мережу національних відділень. Головною метою програми є відновлення руху волонтерів у згаданих країнах, як запоруки громадського суспільства та незворотності демократичних перетворень, збільшення частки добровільної праці громадян, спрямованої на розв'язання конкретних проблем. У межах цієї програми був створений Центр волонтеріату «Добра Воля», який почав залучати волонтерів і спрямовувати їх у громадські організації [27].

Згідно з Законом, волонтерська діяльність – це добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська допомога – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами та волонтерськими організаціями. Волонтерська діяльність є формою благодійництва. Водночас законодавець закріпив, що безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, яке має одноразовий характер або здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин, не є волонтерською діяльністю. Волонтерська діяльність у

нашій державі ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, безкорисливості, неприбутковості [2].

Наразі департаменти, які співпрацюють з молоддю та ведуть облік громадських об'єднань по областях всіляко сприяють молодіжним проектам, надаючи як матеріальну, фінансову та практичну підтримку.

Отже, у сучасній науці волонтерську діяльність розуміють як добровільну неприбуткову діяльність фізичних осіб, що спрямована на надання допомоги особам, які її потребують. В добродійній роботі беруть участь різні категорії волонтерів, які здатні відчуті потреби інших людей і на волонтерській основі професійно та якісно допомагати їм. Вище наведені критерії волонтерської діяльності включають приблизно всі форми волонтерства у світі.

2.3. Позитивні ефекти професійного волонтерства для публічного управління

Професійне волонтерство має кілька позитивних ефектів у публічному управлінні:

1. Розширення резерву людських ресурсів: професійні волонтери можуть надати додаткові навички та знання, які можуть використовуватися для вирішення проблем в сфері публічного управління. Вони можуть бути експертами у своїй галузі і внести цінний внесок у вирішення складних завдань.

2. Залучення громадської думки: професійні волонтери можуть допомогти створити механізми для залучення громадськості до процесу прийняття рішень у публічному управлінні. Вони можуть виступати як посередники між урядом та громадою, забезпечуючи прозорість і відкритість в процесі прийняття рішень.

3. Інновації та творчість: професійні волонтери можуть принести свіжій погляд на проблеми управління та запропонувати нові рішення. Вони можуть

мати більше свободи для експериментування та розвитку нових ідей, що допоможе впроваджувати інновації у публічне управління.

4. Вдосконалення професійних навичок: професійне волонтерство може бути відмінною можливістю для особистого та професійного розвитку. Волонтери можуть розвивати свої уміння у сфері комунікації, лідерства, творчого мислення та багато іншого, що може бути корисним у подальшій кар'єрі.

5. Збільшення довіри до уряду: залучення професійних волонтерів може сприяти позитивній динаміці між громадою та урядом. Волонтери можуть допомогти покращити спілкування та взаєморозуміння між цими двома сторонами, що в результаті сприятиме збільшенню довіри до урядових органів [19].

Загалом, професійне волонтерство в публічному управлінні має потенціал позитивно вплинути на ефективність та якість прийняття рішень в урядовому секторі. Це може стимулювати перетворення та прогрес у сфері публічного управління.

Висновки до розділу

Дослідження ролі професійного волонтерства в публічному управлінні вказує на значущий внесок волонтерів, які володіють спеціалізованими навичками і здатностями, у підтримку та розвиток різних сфер громадського життя. Розгляд цього питання враховує не лише соціальні та гуманітарні аспекти, а й важливість професійних компетенцій волонтерів для досягнення конкретних цілей в сфері публічного управління.

Професійне волонтерство виявляється ефективним інструментом підтримки та оптимізації діяльності урядових та неприбуткових організацій. Висвітлено важливість залучення кваліфікованих волонтерів для вирішення

конкретних завдань у сферах освіти, охорони здоров'я, екології та інших суспільно значущих напрямів.

Результати аналізу показують, що професійне волонтерство може доповнити роботу державних структур, забезпечуючи їх додатковими ресурсами і експертними знаннями. Залучення професійних волонтерів сприяє підвищенню ефективності публічного управління, а також розширює можливості розвитку та інновацій у сферах, де вони здійснюють свою діяльність.

Отже, розгляд ролі професійного волонтерства у публічному управлінні підкреслює його важливість як інструменту для покращення роботи державних і громадських організацій, сприяючи більш ефективному вирішенню соціальних, економічних та культурних завдань у сучасному суспільстві.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВОЛОНТЕРСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

3.1. Вплив воєнного конфлікту на організацію та функціонування професійного волонтерства

Вплив воєнного конфлікту на організацію та функціонування професійного волонтерства може бути значним. Перш за все це зменшення ресурсів. У зоні конфлікту або після нього розподіл ресурсів постраждалих територій може стати проблематичним. Існуючі організації професійного волонтерства можуть зазнавати зниження фінансування та інших ресурсів, оскільки вони можуть бути спрямовані на відновлення та підтримку основних потреб населення.

Воєнний конфлікт може змінити характер та потреби волонтерської роботи. Замість звичайних гуманітарних допомоги, може знадобитися більше спеціалізованих волонтерів, таких як медичний персонал, психологи, юристи тощо. Організації професійного волонтерства можуть бути змушені адаптуватися до нових потреб та форм підтримки.

Також неможливо забувати про безпеку волонтерів: Воєнний конфлікт пов'язаний з високими ризиками для безпеки. Професійні волонтери можуть опинитися в небезпечних умовах, що може вплинути на їх бажання брати участь у таких діях. Організації повинні враховувати цей фактор та надавати необхідну підтримку та захист волонтерам. Післявоєнна реабілітація: Волонтери можуть мати важливу роль у післявоєнній реабілітації постраждалих територій та населення. Розбудова інфраструктури, надання освіти, медичної допомоги та інші фактори вимагають зусиль багатьох людей. Професійні волонтери можуть допомогти в цих процесах і сприяти подальшому відновленню та розвитку. Коротко кажучи, воєнний конфлікт має вплив на організацію та функціонування професійного волонтерства через зміну

ресурсів, потреб та безпеки волонтерів. Проте, це також може створити нові можливості для волонтерської допомоги в післявоєнних процесах реабілітації та відновлення [16].

3.2. Роль професійних волонтерів в різних сферах публічного управління під час воєнного стану

Професійні волонтери відіграють важливу роль у різних сферах публічного управління під час воєнного стану:

- гуманітарна допомога: волонтери можуть надавати допомогу тим, хто постраждав унаслідок конфлікту, незалежно від їхньої національності чи статусу. Вони можуть забезпечувати медичну допомогу, розподіляти засоби первинної необхідності, допомагати з евакуацією та підтримувати місцеву населену долю;

- психологічна підтримка: волонтери можуть надавати психологічну підтримку тим, хто постраждав через воєнні дії. Вони можуть працювати із психологами, створювати групи підтримки, організовувати сесії консультивання та надавати інформаційні ресурси для тих, хто потребує допомоги;

- інформаційне сприяння: волонтери можуть допомагати в поширенні інформації про конфлікт та його вплив на місцевий населення. Вони можуть брати участь у розробці та поширенні інформаційних матеріалів, створювати ресурси для ознайомлення з основними питаннями та забезпечувати доступ до потрібної інформації;

- відновлення та розбудова: після закінчення конфлікту волонтери можуть брати участь у програмах відновлення та розбудови. Вони можуть допомагати відновлювати післявоєнну інфраструктуру, організовувати проекти зайнятості, сприяти соціально-економічному відновленню та розвитку;

- формування громадської думки: волонтери можуть грати важливу роль у формуванні громадської думки щодо воєнного стану. Вони можуть брати участь у громадських обговореннях, проводити освітні кампанії, заохочувати активну участь громадян у вирішенні питань, пов'язаних з конфліктом [25].

Отже, роль професійних волонтерів в різних сферах публічного управління в умовах воєнного стану дає можливість владі (публічній владі) залучити для якості виконання своїх обов'язків професійних людей, які за певне відшкодування зможуть безоплатно надати свої послуги.

Висновки до розділу

Дослідження особливостей професійного волонтерства в умовах воєнного конфлікту вказує на важливість та невід'ємну роль професійних волонтерів у вирішенні складних гуманітарних, медичних та соціальних проблем, що виникають під час воєнних дій.

Перш за все, професійне волонтерство виявляється ключовим чинником надання допомоги пораненим та постраждалим внаслідок воєнного конфлікту. Кваліфіковані волонтери, здатні до швидкого та ефективного реагування на екстрені ситуації, грають важливу роль у медичній реабілітації та психосоціальній підтримці постраждалих.

Додатково, важливою особливістю є залучення професіоналів до розв'язання питань інфраструктурного відновлення, освітніх і культурних ініціатив для підтримки постраждалих територій та громад.

Відзначається також, що професійне волонтерство в умовах воєнного часу потребує специфічних навичок та знань з управління кризовими ситуаціями, а також вміння взаємодіяти з військовими, громадськими та гуманітарними організаціями.

Отже, висновки вказують на необхідність визнання та підтримки ролі професійного волонтерства в умовах воєнного конфлікту як важливого чинника

гуманітарної допомоги та відновлення. Залучення професійних волонтерів вирізняється ефективністю та спроможністю реагувати на потреби постраждалих, забезпечуючи комплексну допомогу та сприяючи процесам відновлення в районах конфлікту.

РОЗДІЛ 4.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ВОЛОНТЕРСТВА В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

4.1. Аналіз проблем, з якими стикається професійне волонтерство в умовах воєнного часу

У ході взяття інтерв'ю у волонтерських громадських організаціях було виокремлено наступні проблеми, з якими зіштовхуються волонтери під час виконання своїх гуманітарних місій за покликанням, а саме: волонтери, які працюють у воєнних зонах, зазнають ризику для свого життя і здоров'я. Вони можуть опинитися серед бойових дій, бути підданими ворожому вогню або стати жертвою терористичних атак; умови для професійних волонтерів у військових зонах можуть бути складними, оскільки їм не завжди дозволяють проїзд із необхідними ресурсами, по протоколах безпеки; воєнні конфлікти можуть призводити до значного зниження доступу до необхідних ресурсів, таких як їжа, вода, медичні засоби і транспорт.

Це може ускладнити роботу волонтерів і погіршити умови проживання жителів зони конфлікту; працюючи в умовах воєнного конфлікту, професійні волонтери зіштовхуються з важкими емоційними ситуаціями, такими як страждання та травми людей, бачення смертей і руйнувань. Це може викликати посттравматичний синдром і вплинути на психологічне здоров'я волонтерів. І найнебезпечніший аспект, це політичний контекст: у воєнних конфліктах часто існує складна політична ситуація, яка може створювати перешкоди для роботи професійних волонтерів. Вони можуть стикатися зі змінами у політичних альянсах, обмеженнями на в'їзд у зону конфлікту або непрозорими процесами при прийнятті рішень [15].

Незважаючи на ці проблеми, професійне волонтерство в умовах воєнного часу може мати велике значення, надаючи допомогу людям, які опинилися в

складних ситуаціях. Праця волонтерів може допомогти забезпечити необхідну допомогу та підтримку тим, хто переживає воєнний конфлікт найтяжче.

4.2. Запропонування рекомендацій щодо підвищення ефективності професійного волонтерства в умовах воєнного часу

Перш за все необхідно провести широкий пошук та рекрутинг, а саме, створити національну базу волонтерів, залучаючи студентські та громадські організації, професійні спілки та інші зацікавлені сторони. Залучення волонтерів з різних професійних галузей забезпечить необхідні навички та знання.

Надати відповідну підготовку: забезпечити обов'язкову підготовку волонтерів перед їх залученням. Це може включати тренінги з безпеки, медичну підготовку та навчання по волонтерству в екстремальних умовах.

Належним чином організувати координацію дій. Створити певний центр управління волонтерами, де буде зосереджена інформація про доступні можливості волонтерської діяльності та потреби. Це допоможе краще організувати роботу волонтерів, уникнути дублювання зусиль та забезпечити оптимальне використання ресурсів. Впровадження цифрових інструментів і технологій може сприяти кращій координації та комунікації між волонтерами та організаторами. Використання мобільних додатків, онлайн-платформ та систем відстеження може спростити обмін інформацією та організацію роботи [6].

Забезпечити психологічну та емоційну підтримку волонтерів протягом їх діяльності. Регулярні зустрічі, тренінги та консультації можуть допомогти волонтерам пережити стресові ситуації, з якими вони стикаються.

Висновки до розділу

Дослідження проблем та перспектив розвитку професійного волонтерства в умовах воєнного часу вказує на значущі виклики та можливості, які стикаються волонтерські організації та публічне управління в ситуаціях збройного конфлікту.

Передовсім, визначаються проблеми недостатньої координації та взаємодії між волонтерськими організаціями та органами публічного управління. Це може спричинити дублювання зусиль, невідомість обсягів робіт та відсутність єдиної стратегії взаємодії.

Додатково, виокремлюється проблема фінансування та ресурсної підтримки волонтерських ініціатив у воєнний період. Важливо забезпечити стабільне фінансування та доступ до ресурсів для ефективного функціонування та розвитку професійного волонтерства.

З перспектив розвитку професійного волонтерства виокремлюються можливості зміцнення співпраці між волонтерськими групами, громадськими організаціями та державними інституціями. Це може сприяти створенню єдиної системи підтримки та взаємодії для ефективного вирішення соціальних проблем у зоні конфлікту.

Зазначається також наявність перспектив розвитку волонтерської культури в суспільстві, що може підвищити свідомість та активність громадян, спрямовану на допомогу постраждалим та участь у соціальних проектах. Зміцнення цієї культури може стати важливим рушієм для залучення нових сил та ресурсів до волонтерської діяльності.

Отже, розгляд проблем та перспектив розвитку професійного волонтерства в умовах воєнного часу вказує на важливість удосконалення координації, забезпечення фінансової стабільності та сприяння розвитку волонтерської культури для ефективного розв'язання гуманітарних завдань у військових конфліктах.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми прийшли до наступних висновків:

Проведений аналіз історіографії та джерельної бази засвідчує відсутність комплексного дослідження даної теми і спонукає до наукової розробки й висвітлення не досліджених раніше аспектів розвитку волонтерства під час Революції Гідності та періоду проведення АТО/ООС (з часом – повномасштабного вторгнення).

Поняття «волонтер» та «волонтерство» широкі. Протягом історії їх зміст зазнав змін. Нині волонтерство майже не пов'язане з військовою службою. Вважаємо, що на науковому рівні слід його доопрацювати та узагальнити.

Австро–італо-французька війна 1859 р. зумовила появу волонтерства. Ж. А. Дюнан – засновник світового ТЧХ, а М. І. Пирогов – родоначальник Товариства ЧХУ.

Критерії та підходи до волонтерської діяльності є досить загальними і включають майже всі форми та типи волонтерства. За їх допомогою можна відрізнити волонтерство від інших форм поведінки.

У роки Другої світової війни на окупованих територіях України соціальний захист населення здійснювався українськими органами місцевого управління. Їх діяльність дозволила запобігти в Україні гуманітарній катастрофі. Українські органи управління зуміли налагодити дієву допомогу нужденним, військовополоненим, хворим, інвалідам.

Новий етап становлення волонтерства був зумовлений здобуттям Україною незалежності.

Для підвищення ефективності професійного волонтерства в умовах воєнного часу необхідно перш за все провести широкий пошук та рекрутинг, а саме, створити національну базу волонтерів. Залучення волонтерів з різних професійних галузей забезпечить необхідні навички та знання. Надати відповідну підготовку. Належним чином організувати координацію дій.

Створити певний центр управління волонтерами, де буде зосереджена інформація про доступні можливості волонтерської діяльності та потреби. Забезпечити психологічну та емоційну підтримку волонтерів протягом їх діяльності. Регулярні зустрічі, тренінги та консультації можуть допомогти волонтерам пережити стресові ситуації, з якими вони стикаються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К., 2003. – 1440 с.
2. Закон України. «Про волонтерську діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
3. Анрі Дюнан. Спогади про Сольферіно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://edu.tomsk.ru/teacher_help/mir/dop_mat/Solferino.htm
4. Історія виникнення волонтерського руху. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://golubka1904.ucoz.ua/index/istorija>.
5. Волонтерський рух в Україні та Європі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.if.ua/publish2012/1349079357.html>.
6. Тимченко С .С., Шмаріна А. М. «Історія волонтерської діяльності у світі та в Україні», 2022. – 151-154 с.
7. Особливості волонтерського руху в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://skaz.com.ua/istoriya/831/index.html>.
8. В. В. Харабет, О. В. Мальцева, А. М. Маринова, Я. В. Одинцова и др. ДВНЗ «ПДТУ», 2015. – 390 с.
9. Діяльність товариства Червоного Хреста в Україні. Гриценко Є. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://otherreferats.allbest/>
10. Видатні вчені, лікарі і сестри милосердя в історії медицини. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: . <http://ua-referat.com>
11. Початок діяльності ТЧХУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://redcross.org.ua/index>
12. Ярослав Ганіткевич. До історії Червоного Хреста України та медичної служби УПА. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ntsh.org/content/do-istoriyi-ukrayinskogo-chervonogo-hresta>
13. Шайкан В. Повсякдення українців у роки німецької окупації. 1941 – 1944. – Київ, 2010. 80 с.

14. Про утворення спеціального фонду в міських та районних управліннях на надання одноразової допомоги пенсіонерам, інвалідам та особам, що мають гостру невідкладну потребу в матеріальній допомозі. // Голос Волині, 26 жовтня, 1941 р., с. 4.

15. У відділі опіки. // Голос Волині, 21 березня, 1942 р., с. 4.

16. Роль жінки в робітничому Комітеті допомоги // Голос Волині, 3 квітня, 1943 р., с. 4

17. Наказ №42 Головного Житомирського управління від 7 жовтня 1941 р. // Голос Волині, 16 жовтня, 1941 р., с. 4.

18. В комітеті допомоги. // Голос Волині, 10 квітня, 1943 р., с. 4.

19. Український Червоний Хрест. // Голос Волині, 9 листопада, 1941 р., с. 4.

20. До районних та сільських управлінь Житомирської області. // Голос Волині, 27 листопада, 1941 р., с. 3.

21. Поліклініка в Житомирі. // Голос Волині, 18 липня, 1942 р., с. 4.

22. Міський комітет самопомоги в рейхскомісаріаті «Україна». // Голос Волині, 9 вересня, 1942 р., с. 4

23. Відозва до населення Житомирської округи. // Голос Волині, 6 березня, 1943 р., с. 4.

24. Будинки відпочинку для дітей. // Голос Волині, 21 вересня, 1943 р., с. 4.

25. Товариство Червоного Хреста України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Товариство_Червоного_Хреста_України

26. Василь Назарук. Волонтерський рух в Україні: від історії до реалій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://prev.novadoba.org.ua/citizen/content>.

27. Особливості волонтерського руху в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://skaz.com.ua/istoriya/831/index>.

28. Горелов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: – К, 2015. – 36 с.